

Η αναπλιώτικη πολεογραφία του Γιώργου Ρούβαλη

[Μια παρουσίαση στο Ξενοδοχείο Μεγάλη Βρετανία, Ναύπλιο, 10 Απριλίου 2009]

Γιάννης Ρέντζος

iren@otenet.gr

www.geander.gr

Είναι πολλά χρόνια τώρα που διαβάζω το Γιώργο Ρούβαλη. Ποιήματα, μεταφράσεις, διηγήματα. Μου κοινοποιεί μάλιστα και χειρόγραφα υπό έκδοσιν κειμένων του και μου κάνει την τιμή να ζητά τη γνώμη μου. Ακούω συχνά και τις εντυπώσεις του από ταξίδια και από γνωριμίες και βλέπω καθημερινά πόσο άοκνα δουλεύει για τη μικρή του πόλη και τους ανθρώπους της. Τον καταλαβαίνω μάλιστα πολύ καλά όταν μου μιλάει για αψιμαχίες του με εκδότες που δεν συμπαθούν τόσο πολύ τις «ανθρωπογεωγραφίες» των πόλεων. Η λέξη αυτή, *ανθρωπογεωγραφίες*, είναι γνωστός όρος της εθνικής λογοτεχνικής μας κριτικής και παραπέμπει άμεσα στην παλιά διαμάχη Μαρωνίτη-Ιωάννου, για την επαρχιωτική –τι μικρόψυχος όρος– λογοτεχνία αφού καθώς ξέρουμε ο Ιωάννου ήταν αμετάπειστα ο πεζογράφος της πόλης στη μικρή κλίμακα του απλού ανθρώπου, του περιπατητή, του παρατηρητή των ανθρώπων της.

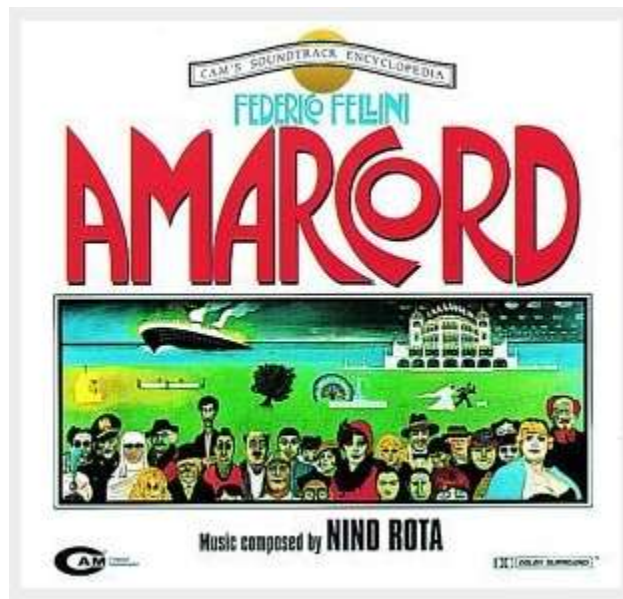
Γιώργος Ρούβαλης

Τα τελευταία χρόνια ο Γιώργος Ρούβαλης κάνει μια ασταμάτητη προσπάθεια με στόχο την απογραφή της αναπλιώτικης κοινωνίας του δευτέρου μισού του 20ού αιώνα. Συνεχίζει έτσι το έργο δικών του ανθρώπων των γραμμάτων, όπως ο πατέρας του δικηγόρος και δημοσιογράφος Τάκης Ρούβαλης και ο θείος του Γιώργος Μακρής, και φυσικά και τόσων άλλων διανοουμένων της πόλης αυτής. Το δικό του συγγραφικό στίγμα είναι τώρα πια λαμπερό και ολοζώντανο. Οι

αναπλιώτικες εξερευνήσεις του Γιώργου Ρούβαλη γίνονται με τέτοιο ενθουσιασμό σαν εκείνο που θα έδειχνε ο αρχαιολόγος που πρώτος αυτός και μόνος ανακαλύπτει τα ερείπια ενός αρχαίου ναού και τον μελετά ή ο γλωσσολόγος που γνωρίζει μια απομονωμένη κοινότητα και επιδίδεται με αφοσίωση στην προσπάθεια να αποκρυπτογραφήσει τη γλώσσα της και να ανακοινώσει τα συμπεράσματά του. Από μια μεριά αυτό το βάθεμα στις αναμνήσεις και τις εμπειρίες από την πατρίδα και τη μητρίδα –θα πούμε πιο κάτω για τη λέξη αυτή– μοιάζει πολύ με εκείνες τις δικές του πολυετείς και επίμονες αναζητήσεις που πραγματοποίησε στον πραγματικό και τον πνευματικό χώρο της Λατινικής Αμερικής και που μας παρουσιάζει τακτικά με τις εκδόσεις του και τις διαλέξεις του.

Κέντρο όμως, όπως είπαμε, της συγγραφικής δραστηριότητας αυτά τα τελευταία χρόνια, φαίνεται πως είναι για το Γιώργο Ρούβαλη η ιδιαίτερη πατρίδα του το Ναύπλιο. Είναι ειλικρινής και ιδεαλιστής αλλά και υπεύθυνα επικριτικός όταν χρειάζεται. Αισθάνεται, και μάλιστα προγραμματικά, την ανάγκη να μας εξομολογηθεί για τι και για ποιον γράφει. Ο ιδεατός του αναγνώστης, το άτομο που πολλά χρόνια μετά θα διαβάσει τα ποιήματά του και –γιατί όχι;– και τα άλλα έργα του

*Είναι ένα παιδί ή ένα κορίτσι γύρω στα δεκατέσσερα
Πάει στη δημόσια βιβλιοθήκη του Ναυπλίου, τον «Παλαμήδη»
Να διαβάσει, έχοντας βαρεθεί το σερφάρισμα στο Internet,
ψάχνει βιβλία παλιά, χρονικά, ποίηση ή ηθογραφίες για το Ανάπλι...*

Είναι δικοί του στίχοι από τη συλλογή «Επιστροφή στ' Ανάπλι» όπου οι αυτοβιογραφικές εφηβικές αναμνήσεις –με εξαίρεση το σερφάρισμα βέβαια που δεν υπήρχε εκείνη την εποχή– προβάλλονται στο μέλλον και αφιερώνονται στα αναπλιωτάκια μιας νέας εποχής. «Παιδιά και κορίτσια» της δεκαετίας του '60 κάποιου κατοπινού αιώνα. Γι' αυτά ίσως τα παιδιά και για κάθε μεγαλύτερο αναγνώστη Ναυπλιέα ή Γιαννιώτη, Πρεβεζάνο ή Λαρισινό, Μυτιληνιό και Ηρακλειώτη, ένα-ένα τα κεφαλαία της «Σπηλιάδου» όχι μόνο αποτελούν ένα

αναπλιώτικο *Amarcord*, όπως εκείνο του Φελίνι για την πατρίδα του το Ρίμινι, αλλά και έναν καθρέφτη της ζωής της μικρής ελληνικής πόλης. Να πούμε βέβαια εδώ πως η μικρή πόλη, όχι η «επαρχία» του χωριού, του βουνού και του λόγγου, δεν είναι τόσο γνωστή από τη λογοτεχνία και από τον κινηματογράφο, ούτε στην Ελλάδα ούτε και σε άλλες χώρες. Η «Σπηλιάδου» θα ήταν ένα ωραίο υλικό για μια τέτοια ταινία. Δεν είμαι ο καταλληλότερος να κρίνω αλλά είμαι βέβαιος πως οι αθηναϊκές εκδρομικές ταινίες του τύπου «Διακοπές στη Ρόδο» ή στην Κέρκυρα και στην Αίγινα, όπως και «Ο άνθρωπος του τρένου» (καλή ταινία, με επίκεντρο το Ναύπλιο, αν θυμάστε) δεν ενδιαφέρονται καθόλου για τη μικρή πόλη από τα μέσα.

Βρέθηκα την προηγούμενη εβδομάδα στην Οδό Σπηλιάδου. Έχω και εγώ αναμνήσεις από εκεί. Μου ήλθε στο μυαλό ένας παλιός φίλος και συνάδελφος, ο Βασίλης Καρώνης. Θυμήθηκα το «Ακταίον». Περισσότερο ζωντανές ήταν οι αναμνήσεις μου από τον θερινό παραλιακό κινηματογράφο. Μερικοί παρακολουθούσαν τις ταινίες, χωρίς να πληρώσουν εισιτήριο, από βάρκες. Έτσι ακριβώς όπως μας το είχε δείξει με τόση ευαισθησία ο Τορνάτορε στο «Σινεμά Ιλ Παραντίζο». Για να είμαι ειλικρινής δεν ήξερα καθόλου αυτό το δρόμο. Εννοώ δεν ήξερα το όνομά του. Στις μικρές πόλεις προσανατολιζόμαστε με κάποια γνωστά κτίρια, εκκλησίες, καταστήματα, έναν πλάτανο. Εγώ έμαθα συμπτωματικά το όνομα της οδού μέσα σε ένα κατάστημα οπτικών εδώ στην Αθήνα. Καθώς έβγαλα και άνοιξα τη συνταγή του οφθαλμιάτρου μου διάβασα με έκπληξη «Οδός Σπηλιάδου 10, Πρέβεζα». Τόσα πολλά πράγματα, κάνουν την ιδιαίτερη πατρίδα μου Πρέβεζα να μοιάζει με το Ναύπλιο του Γιώργου Ρούβαλη.

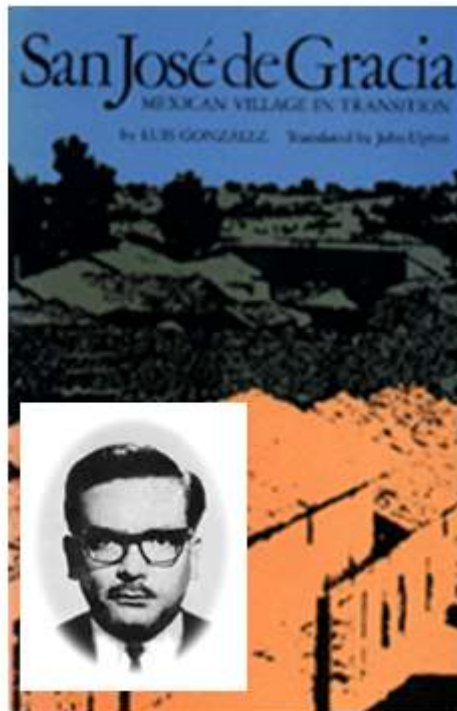
Δεν επεκτείνομαι άλλο. Σε άλλο ακροατήριο με την άδειά του θα μπορούσα να κάνω μια ευρύτερη «πολεογραφική» σύγκριση Ναυπλίου – Πρέβεζας. Θέλω όμως να πω πως ούτε τα ανθρωπωνύμια ούτε τα τοπωνύμια και οι οδωνυμίες είναι συμπτώσεις. Εντάσσονται όλα σε κάποια μεγάλη ιστορία. Εθνική και κοινωνική. Για παράδειγμα στο αφήγημα «Ναύπλιον, Σπηλιάδου 1» ο Γιώργος περιγράφει την οικογενειακή επιχείρηση του Πανόπουλου που είχε τον έναν από τους δύο κινηματογράφους του Ναυπλίου (ή τους δυο από τους τέσσερις, αν λάβουμε υπόψη και τους θερινούς). Η οικογένεια αυτή έχει δυο αγόρια και ένα κορίτσι. Το ίδιο γίνεται και στην Πρέβεζα με τον εκεί επιχειρηματία. Είναι βέβαια σύμπτωση. Εκφράζει όμως και μια κοινωνική αλήθεια για την δημογραφική δομή της μικρής πόλης εκείνης της εποχής.

Τέτοιες χρήσιμες μικροϊστορικές λεπτομέρειες και συμπτώσεις μπορεί να βρει κανείς πολλές στο βιβλίο του συγγραφέα μας. Αν έχουν κάποια σημασία για τους εκτός Ναυπλίου αναγνώστες είναι αυτό που υποστηρίζω πιο πάνω για κάποιες γενικότερες ιστορικές νομιμότητες στις οποίες εντάσσονται. Αναφέρομαι με συγκίνηση σε μια ακόμα περίπτωση. Στο μικρό προσωπικό μουσείο που είναι το βιβλίο του Γιώργου, κάτι σαν τη *Βασίλισσα Λοάνα* του Ουμπέρτο Έκο, έπεσε το μάτι μου σε ένα επισκεπτήριο, μια καρτ-ντε-βίζιτ που λέμε. *Γιώργος Π. Ρούβαλης, Φοιτητής Νομικής, Κωλέττη 17, Αθήνα*. Έμένα και εγώ, μερικά χρόνια πριν από το Γιώργο, στη ίδια ακριβώς διεύθυνση. Κωλέττη 17, στα Εξάρχεια. Μαζί βέβαια με πολλές χιλιάδες επαρχιώτες φοιτητές που πέρασαν από εκεί και συνεχίζουν να τα προτιμούν για την προσωρινή τους διαβίωση στην Αθήνα, δυο βήματα από πολλές πανεπιστημιακές σχολές.

Απλά αναρωτιέμαι, τώρα που τα Εξάρχεια τείνουν προς την εδαφική τους

αυτονόμηση, μήπως χρειάζεται να ξέρουμε καλύτερα ποιοι ήταν οι πρώτοι τους κάτοικοι, της εποχής της έκρηξης των φοιτητικών δυναμικών, από το '60, το '70 και μετά. Πάντως εγώ θυμάμαι πως δεν συναντούσα τότε εκεί αθηναίους φοιτητές ή εργαζόμενους φοιτητές αλλά κυρίως καλομαθημένα (ή κακομαθημένα) επαρχιωτόπουλα από γνωστές ελληνικές πόλεις Ηράκλειο, Γιάννινα, Κόρινθο που ζούσαν μάλλον άνετα, με το μηνιαίο γονεϊκό επίδομα και είχαν την ευκαιρία, όταν ξεπέρασαν το ψάρωμα της διαβίωσης στην Πρωτεύουσα, να λάβουν μέρος σε κοινωνικούς αγώνες. Μπορεί αυτό να έχει κάποια σχέση με την μετέπειτα εξέλιξη των Εξαρχείων; Ποιος ξέρει; Πρόκειται ίσως εδώ για μια συνάρθρωση της ιστορίας με την μικροϊστορία.

Ο Γιώργος Ρούβαλης ξέρει καλά τι είναι η πολεογραφική μικροϊστορία και αφιερώνει τη συνέχεια της «Σπηλιάδου» στις «πέτρες και τους ανθρώπους του Ναυπλίου». Μικροϊστορία της πόλης είναι να βλέπεις σαν απλός άνθρωπος την παλιά Μπανκ Οττομάν στο λιμάνι της Μυτιλήνης να ασπρίζεται (μαζί και οι επιγραφές) και να μεταμορφώνεται σε disco, τον κινηματογράφο Alex των Ιλισίων να στεγάσει σουπερμάρκετ και τη μικρή αλάνα να ετοιμάζεται να διαμορφωθεί σε πάρκινγκ αντί για έναν όμορφο δημόσιο συνοικιακό κήπο. Όλα αυτά τα σημειακά μικροϊστορικά δεδομένα της ζωής των απλών ανθρώπων εντάσσονται σε γενικότερα μακροϊστορικά γεγονότα πολιτικής, οικονομίας και πολιτισμού (τρόπου ζωής). Αρκεί να τα παρατηρείς δίνοντας πρωταγωνιστικό ρόλο σε κάθε γωνιά της μικρής πόλης ή της συνοικίας της μεγάλης πόλης, σε κάθε απλό άνθρωπο που ζει εκεί.

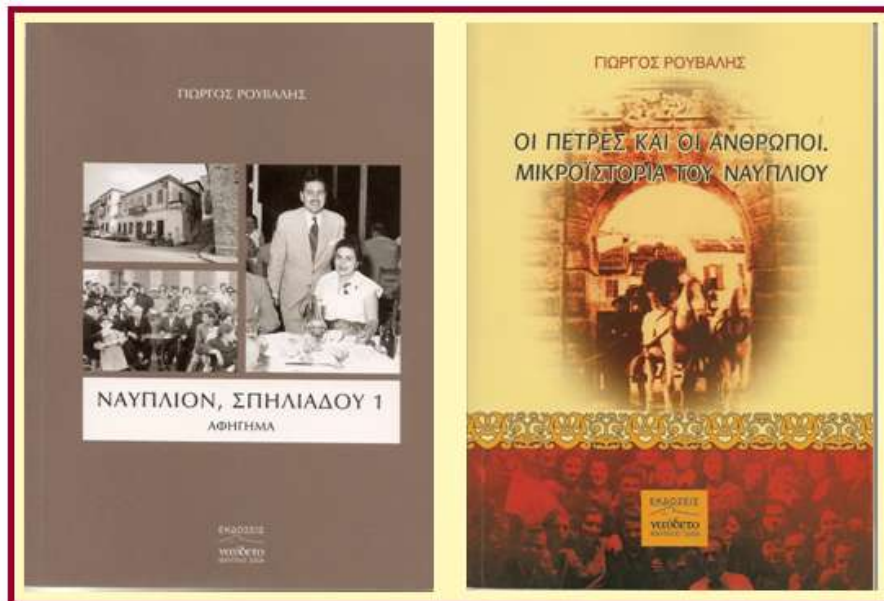

Luis Gonzales y Gonzales (1925-2003)

Ο Γιώργος Ρούβαλης αισθάνεται γοητεία για την μικροϊστορία, μας μεταδίδει τα συναισθήματά του αυτά, και μάλιστα προτάσσει στον τόμο «Οι πέτρες και οι άνθρωποι», ως εισαγωγή και κατατοπιστικό σημείωμα, ένα κείμενο του μεξικανού

ερευνητή Luis Gonzàles y Gonzàles για την ακαδημαϊκή επανεκτίμηση των μικρών πόλεων και οικισμών που είναι επιστημονικά παρατημένοι. «Οι ψηλομύτες και τα μεγάλα γεγονότα, λέει ο Gonzàles, αντικείμενα των παραδοσιακών μακροϊστοριών, άφησαν πολλές μαρτυρίες για την ύπαρξή τους, [απουσιάζουν όμως τέτοιες] για τους απλούς ανθρώπους και την καθημερινή ζωή». Η ιδιαίτερη πατρίδα του συγγραφέα αυτού, το Σαν Χοσέ ντε Γράσια –η μητρίδα όπως τη λέει, αφήνοντας τον όρο πατρίδα για τη μεγάλη γεωπολιτική εδαφική οντότητα του έθνους, του στρατού και των συνόρων– χάρη στις εργασίες του, και παρά το μικρό μέγεθός της, έφτασε να γίνει αντικείμενο συζήτησης στα πανεπιστήμια του Μεξικού, των ΗΠΑ και της Ισπανίας.

Είναι όμως μια «μικρή πόλη» η πρώην πρωτεύουσα της Ελλάδας; Δεν αρκεί αυτή η ιδιότητα για να στοιχηθεί το Ναύπλιο μαζί με τη Βοστώνη και το Κιότο ή τη Φλωρεντία και τη βραζιλιάνικη Μπαΐα, πρώην πρωτεύουσες στις χώρες τους; Στα βιβλία ο Γιώργος δεν ασχολείται με το μεγαλείο και το μέγεθος της πόλης. Άλλωστε η ιστορία του γεωγραφικού χώρου που ζούμε μας δίδαξε εδώ και δυομιση χιλιάδες χρόνια, όταν πόλεις ασήμαντες σε μέγεθος μεγαλούργησαν, πως το μικρό και το μεγάλο συγχέονται, όταν οι άνθρωποι το επιθυμούν. Γι' αυτό και ο δικός μας συγγραφέας, στο τελευταίο κεφάλαιο της «Σπηλιάδου», χωρίς να ασχολείται με το μεγαλείο των πόλεων επικρίνει αυστηρά τη μικρότητα ανθρώπων που παγιδεύουν και καταδικάζουν ολόκληρες κοινωνίες στη φτώχεια, το συντηρητισμό και τις αγκυλώσεις.

Εύχομαι στα βιβλία του Γιώργου Ρούβαλη να βρουν καλοτάξιδα το δρόμο τους. Εύχομαι ακόμα και στην Έλια να τον στηρίζει πάντα στις ευγενικές φιλοδοξίες του αλλά και σε όσους στάθηκαν κοντά στο συγγραφέα στην κοπιαστική συλλογή του υλικού του να είναι πάντα πρόθυμοι για τέτοια συνεισφορά. Δεν ξεχνώ ακόμα να συγχαρώ το *Ναύδετο* για τις επιμελημένες εκδόσεις του.